

ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน

A STUDY OF THE RELATIONSHIP

BETWEEN THERAVADA AND MAHAYANA BUDDHISM

พระสุขุม สุขวัตตโก¹, พระมหามหวินทร์ ปุริสุตตโม², สามเณรประสงค์ จันคำ³,
Phrasukhum Sukhuwatthko¹, Phramaha Maghavin Purisuttamo², Samanera Prasong Chankham³

กตัญญู มุลแสง⁴, อรรถพล นารี⁵, ชาลิสา ใจบุญ⁶, แลมน์สวี ศรีนนท์⁷
Katunyu Mulseang⁴, Attaphol Naree⁵, Chalisa Jaiboon⁶, and Manatsawee Srinont⁷

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย¹⁻⁶

Mahamakut Buddhist University¹⁻⁶

มหาวิทยาลัยมหิดล⁷

Mahidol University⁷

E-mail: Phrasukum001@hotmail.com

ได้รับบทความ: 3 พฤษภาคม 2564; แก้ไขบทความ: 2 มิถุนายน 2564; ตอปรับตีพิมพ์: 18 มิถุนายน 2564

บทคัดย่อ

ประวัติพระพุทธศาสนามีความเป็นมายาวนานกว่าสองพันปีมาแล้ว ผ่านมาหลายยุคหลายสมัย หลังจากที่ผ่านมากาลเวลาเป็นระยะเวลาอันยาวนานและการเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่างๆ ทำให้เกิดนิกายที่มากมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพภูมิประเทศและท้องถิ่นนั้นๆ พระพุทธศาสนาได้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไขในบางส่วนเพื่อให้เข้ากับผู้ปฏิบัติได้ง่าย เหมาะกับรูปแบบหรือวิถีชีวิตดั้งเดิมของท้องถิ่นนั้นๆ เพราะเหตุนี้ จึงเกิดเป็นนิกายต่างๆ ขึ้นมามากมายถึง 18 นิกายใหญ่ แต่ที่เราเห็นกันในปัจจุบันนี้มีอยู่ 2 นิกายใหญ่ๆ คือ เถรวาท (เถรวาท) และมหายาน โดยนิกายทั้งสองนี้ได้มีความแตกต่างกันหลายประการอันเนื่องมาจากการปรับหลักธรรมให้เข้ากับภูมิประเทศและวิถีชีวิตของประชาชน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะพุทธศาสนาจะมีหลายนิกายเพียงใด แต่ก็มาจากที่เดียวกันคือมาจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงทำให้ข้อวัตรปฏิบัติหรือหลักธรรมบางอย่างมีความสัมพันธ์คล้ายคลึงกัน แต่คงจะทำให้ทั้งสองนิกายเหมือนกันทั้งหมดก็คงเป็นไปได้ถึงอย่างไรก็ตาม ทั้งสองนิกายเน้นสอนให้ทุกคนเป็นคนดีและหลุดพ้นจากความทุกข์

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, พุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน

Abstract

The history of Buddhism is more than two thousand years ago. For many generations, after a long period of time and the journey of spreading Buddhism in various places, these caused many Buddhist sects that changed in accordance with the terrain and the local areas. Buddhism had been improved and changed some parts in order to be easy to follow, suitable for the form and the original way of life of the local regions. Consequently, many sects of Buddhism had occurred for 18 main sects. But in the present day, there are two main sects; Hinayana (Theravada) and Mahayana which both sects are different in many matters due to the alteration of Dhamma which is suitable for the terrain and people's way of life. However, all the sects are from the same Buddha although they are various. Therefore, some routines, customs or disciplines are similar. But it may be impossible that these of both sects are the same. However, both of them focus on teaching everyone to be good and free from suffering.

Keywords: the relationship, Theravada and Mahayana Buddhism

บทนำ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน ในประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องของพระพุทธรูป การเผยแผ่ของนิกาย คำสอนเรื่องสุขาวดีและนิพพาน และความเชื่อเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ ซึ่งผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีความเก่าแก่ มีศาสนิกชนที่นับถือมากมายทั่วโลก และด้วยเหตุที่เป็นศาสนาที่เก่าแก่จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักธรรมบางข้อ ตลอดทั้งรูปแบบการเผยแผ่ศาสนาเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัยในแต่ละท้องถิ่น เมื่อเวลาได้ล่วงเลยประมาณ 100 ปี ภายหลังกพุทธปรินิพพานได้เกิดความแตกแยกทางความคิดเห็น ทำให้พุทธศาสนาถูกแบ่งออกเป็น 2 นิกาย ได้แก่ นิกายมหาสังฆิกะ ซึ่งมีความเห็นว่า ควรมีการแก้ไขปรับปรุงพระธรรมวินัยบางข้อ กับนิกายเถรวาทหรือหินยานที่เห็นควรให้คงไว้ซึ่งพระธรรมวินัยดั้งเดิม ต่อมานิกายสังฆิกะได้พัฒนากลายมาเป็นพุทธศาสนานิกายวัชรยาน ทั้งสองนิกายนี้ถึงจะมีความแตกต่างกันไปมากแต่ก็ยังมีต้นกำเนิดของนิกายมาจากที่เดียวกัน จึงทำให้ทั้งนิกายเถรวาทและมหายานนั้นมีความสัมพันธ์กันอยู่หลายประการ ในการเขียนบทความเรื่องศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน

จึงศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลของทั้งสองนิกายว่ามีความสัมพันธ์กันมากน้อยประการใดอันจะเป็นประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของเรา

คำสอนในพระพุทธศาสนาของทั้งสองนิกาย

คำสอนของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท : พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท (หินยาน) ยึดมั่นอยู่ในธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าตามแบบเดิมตั้งแต่ครั้งปฐมสังคายนา ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ยกพระธรรมวินัยไว้ในฐานะอันสูงส่งและศักดิ์สิทธิ์ แม้พระไตรปิฎกก็ไม่เปลี่ยนแปลง คงรักษาของเดิมซึ่งเป็นภาษามคธเอาไว้เป็นหลักเป็นธรรมเนียมของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ใครจะแปลเป็นภาษาอะไรก็แปลไป แต่ไม่ทิ้งของเดิมคงรักษาของเดิมภาษามคธเป็นหลัก

คำสอนของพระพุทธศาสนานิกายมหายาน : พระพุทธศาสนานิกายมหายานเป็นพวกก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลง มองพระพุทธพจน์ในแง่ปรัชญา วิพากษ์วิจารณ์ความหมายพระพุทธพจน์ไปในแง่ต่าง ๆ ตามความคิดของบุคคลแต่ละบุคคล ปรับปรุงธรรมวินัยไปตามกาลเทศะ เพื่อความเหมาะสมแก่ประชาชนและสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา มีการแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาจีน แล้วใช้ต้นฉบับนั้นเป็นหลัก

บ่อเกิดของพระพุทธศาสนานิกายมหายาน

พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทหรือหินยาน เป็นนิกายที่เก่าแก่ที่สุดในพระพุทธศาสนาและได้รับการเคารพนับถือมากในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ไทย ลาม พม่า และกัมพูชา เป็นนิกายที่ได้รับความเคารพน้อยมากในประเทศจีน เวียดนาม สำหรับประเทศไทยนิกายเถรวาทได้รับการเคารพนับถือเป็นอันมากถึง 94 % แต่เถรวาทในประเทศไทยยังได้แบ่งเป็นนิกายย่อยอีก 2 นิกายคือ มหานิกาย และ ธรรมยุตินิกาย

มหายานได้รับการเคารพนับถือ อยู่ประเทศแถบตอนเหนือของอินเดีย เนปาล จีน ญี่ปุ่น เกาหลี เวียดนาม มองโกเลีย ไปจนถึงบางส่วนของรัสเซีย ที่มีผู้นับถือมากในประเทศแถบเหนือจึงเรียกได้อีกชื่อหนึ่งว่า อุตตร นิกายปัจจุบันพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ของโลกเป็นผู้ที่นับถือนิกายมหายานจำเดิมแต่ศตวรรษที่ 6 เป็นต้นมา ความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงได้เกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา คือ การอุบัติแห่งนิกายมหายานอันเป็นนิกายสำคัญคู่กับเถรวาทจากอดีตกาลถึงปัจจุบัน มูลเหตุให้เกิดนิกายมหายานขึ้นมานั้นมีหลายกรณีด้วยกัน ดังนี้

1. ศาสนาพราหมณ์ ได้มีการปฏิรูปตัวเองขนาดใหญ่ เพราะมีฐานะตกต่ำกว่าพระพุทธศาสนามานาน ความคิดที่จะเอาชนะพระพุทธศาสนาจึงเกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงในศาสนาพราหมณ์นั้นทำหลายด้านที่กระทบกระเทือนต่อพระพุทธศาสนา คือ “นำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้าไปบรรจุในตอนที่ท้ายของพระเวท สร้างพระเจ้าสำคัญขึ้น 3 องค์ เลียนแบบพระ

รัตนตรัย คือ พระพรหม ผู้สร้าง พระศิวะ ผู้ทำลาย พระนารายณ์ ผู้ธำรงรักษา เรียกว่า ตรีมูรติ และให้พระนารายณ์ผู้มีหน้าที่ธำรงรักษาโลก อวตารลงมาช่วยโลกเมื่อเกิดยุคเชษฐ โดยให้นำเอาพระพุทธรูปเจ้าเป็นอวตารปางหนึ่งของพระนารายณ์ เรียกว่า พุทธอวตาร แต่อธิบายในทางเสียหายกว่า เนื่องจากมีแทพย์คืออสูรพวกหนึ่ง บำเพ็ญตบะไปเกิดบนในสวรรค์ก็มากพระนารายณ์จึงอวตารลงมาเพื่อสอนให้คนทั้งหลาย และพวกแทพย์ไม่ให้ไปเกิดบนสวรรค์ ทั้งนี้เพื่อที่จะกลืนพระพุทธรูปศาสนา และให้คนทั้งหลายเห็นว่าคำสอนในพระพุทธรูปศาสนาเป็นอสูร คือพวกแทพย์เท่านั้น ไม่อาจสู้คำสอนของพราหมณ์ได้” เนื่องจากพระเวท มีคนศึกษาเรียนรู้กันได้น้อย พวกพราหมณ์จึงสร้างคัมภีร์ประเภทที่เรียกว่า ปุราณะขึ้นเพื่อให้คนทั่วไปได้ศึกษาในคัมภีร์เหล่านั้น ในยุคปุราณะนี้ คัมภีร์ที่เด่นดังมากคือ รามายณะ ของ ฤๅษีวาลมิกีและ มหาภารตยุทธ ซึ่งมีจุดเด่นอยู่ที่ ภควัดตีตา ของท่าน ฤๅษณะปายวาส ตัวเอกในเรื่องทั้ง 2 นี้ คือ พระราม และ พระกฤษณะ พราหมณ์บอกว่าเป็นอวตารของพราหมณ์ ความเปลี่ยนแปลงของพราหมณ์ในคราวนี้ ได้สร้างความสนใจให้เกิดขึ้นแก่คนเป็นอันมาก ทำให้ชาวพุทธโดยเฉพาะที่เป็นฆราวาสเกิดความคิดตื่นตัวที่จะตอบโต้ศาสนาพราหมณ์ และแสวงหาพวก โดยถือปริมาณสำคัญกว่าคุณภาพ ลัทธิธรรมนิยม พิธีกรรม ความเชื่อถือ ต่าง ๆ ที่ไม่เคยปรากฏในพระพุทธรูปศาสนาจึงเกิดขึ้น เพื่อเป็นอุบายวิธีที่จะดึงคนทั้งหลายให้มานับถือพระพุทธรูปศาสนา โดยแสดงให้เขาเห็นว่ามီးอะไรที่มีอยู่ในศาสนาพราหมณ์ ในพระพุทธรูปศาสนาก็มี และดีกว่าเสียด้วยบางอย่างในศาสนาพราหมณ์ไม่มีแต่พระพุทธรูปศาสนากลับมีสิ่งเหล่านั้น

2. นิกายมหายาน เกิดจากนิกายมหาสังฆิกะ เพราะนิกายนี้มีความศรัทธาในพระพุทธรูปเจ้าสูงมาก พระพุทธรูปเจ้าในความรู้สึกของมหาสังฆิกะ มีฐานะเป็นเทพเจ้ามากกว่าจะเป็นมนุษย์ ความเชื่อของมหาสังฆิกะมีว่า ทั้งนักบวช ฆราวาส และแม้แต่สัตว์ดิรัจฉาน อาจเป็นพระโพธิสัตว์ได้ทั้งนั้น หากบำเพ็ญบารมี 6 ประการ คือ ทาน ศีล ขันติ วิริยะ ฌาน ปรีชญา ซึ่งเป็นแนวเดียวกับมหายานที่เน้นหนักไปในทางที่จะให้คนเป็นพระโพธิสัตว์ ทำหน้าที่ช่วยสัตว์โลกให้หลุดพ้นจากความทุกข์ โดยขอหลุดพ้นเองเป็นคนสุดท้าย จึงได้เรียกตนเองว่ามหายาน แปลว่า ยานใหญ่ที่อาจขนส่งสัตว์ข้ามสังสารวัฏได้มาก

3. เกิดจากอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติ หลังพุทธปรินิพพานมีชาติต่าง ๆ ไหลบ่าเข้าไปในชมพูทวีปมาก เช่น สกะ กรีก งัวยลี ปาร์เตียน เป็นต้น แต่ละชาติที่เข้าไปได้มีการแลกเปลี่ยนเปลี่ยนแปลง นำเอาระบบความคิดวัฒนธรรมต่าง ๆ มาผสมผสานกัน เพื่อแสวงหาพวก อย่างไรก็ตาม สาเหตุทั้ง 3 นั้น ยังคงเป็นสาเหตุภายนอกอยู่นั่นเองปัจจัยสำคัญในการแตกแยกกันในพระพุทธรูปศาสนาคงอยู่ที่ความไม่เสมอกันในด้านศีลสามัญญตา ความเสมอกันในด้านศีลคือระเบียบระเบียบวินัย และด้านทฤษฎีสามัญญตา ความเสมอกันในด้านทฤษฎี คือสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์มาทุกยุคทุกสมัย เช่นในกรณีของการแยกออกเป็นนิกายต่าง ๆ ถึง 18 นิกาย เป็นต้น (พระเทพดิลก, 2548)

ทรรศนะเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าในพระพุทธานิกายเถรวาทและมหายาน

ชาวพุทธเถรวาทเมื่อกล่าวถึงพระกายของพระพุทธองค์จึงมักจะแยกกล่าวเป็นสองส่วนด้วยกัน คือ พระกายส่วนที่เป็นเนื้อหนัง กับ พระกายที่เป็นคุณธรรม พระกายอย่างแรกสามารถแตกดับได้ตามกาลเวลา แต่พระกายอย่างหลังไม่มีวันแตกดับ ทุกครั้งที่ชาวพุทธรำลึกถึงพระพุทธคุณแล้วน้อมใจยึดเอาพระพุทธคุณนั้นเป็นสิ่งกระตุ้นให้กล้าหาญเบิกบานและทบทวนในการทำความดีก็ถือว่าได้สัมผัสกับพระกายนี้แล้ว แต่สำหรับพุทธศาสนามหายาน พระพุทธเจ้าทรงมี พระกายสามภาค จะเห็นได้ว่าพระกายทั้งสามนี้ตรงกับกายในความเชื่อของฝ่ายเถรวาทอยู่สองกาย คือ ธรรมกาย กับนิรมลกาย ที่มหายานเพิ่มเข้ามาคือสัมโภคกาย สิ่งทั้งสามนิกายยอมรับเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าคือ

1. ทั้งสองนิกายรับรองว่า พระพุทธเจ้าได้กำเนิดและทรงเป็นพระประมุขของพระพุทธานิกายที่ตามแต่ผิดกับการให้กำเนิดและทรงเป็นประมุขของศาสนาอื่น พระองค์ทรงบรรลุนุตรตรัสมาโพธิญาณจากสามัญชน โดยการสั่งสมบารมีมาในอดีตชาติมากมาย

2. ทั้งสองนิกายรับรองว่า ขณะที่พระองค์ดำรงพระชนม์ชีพอยู่ แม้จะมีความเป็นอยู่อย่างสามัญชน แต่ในความรู้สึกของชาวพุทธแล้ว พระองค์มีฐานะเหนือกว่ามวลเทพของอินเดียและทรงเป็นศาสดาใน 3 โลกธาตุ คือ มนุษย์โลก เทวโลก และพรหมโลก

3. ทั้งสองนิกายรับรองว่า พระพุทธเจ้ากับพระอรหันต์ แม้จะหลุดพ้นกิเลสแล้วก็ตามแต่มีฐานะต่างกันมาก พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญบารมีมามากในอดีต ซึ่งพระอรหันต์ไม่อาจเปรียบเทียบได้เลย และพระพุทธเจ้าจะมีเพียงองค์เดียวในหลายๆ กัลป์สำหรับโลกเรานี้ อีกประการหนึ่งพระพุทธเจ้าประสูติมาเพื่อโปรดสัตว์ แต่พระอรหันต์จะไม่มีหน้าที่โดยตรงเช่นนั้น

4. ทั้งสองนิกายรับรองว่า การปฏิบัติธรรมมี 2 อย่าง คือ อาศัยทฤษฎีกับการปฏิบัติ แต่จะเห็นแจ้งอย่างไร เร็วหรือช้า อยู่ที่ความขยันหมั่นเพียร หรือ ด้วยกุศลธรรมในปางก่อน

5. ทั้งสองนิกายรับรองว่า การเห็นแจ้งโดยไม่มี การปฏิบัติ จะไร้ประโยชน์ แต่การปฏิบัติที่ไม่เห็นแจ้งก็ไร้ผล แต่ในข้อปลีกย่อยอาจจะต่างกันบ้าง (บุญมี แทนแก้ว, 2548)

ความสัมพันธ์ด้านการเผยแผ่ของพระพุทธานิกายเถรวาทและมหายาน

มหายานกับหินยานนั้น ท่านทั้งหลายก็เห็นแล้วว่าเป็นพุทธศาสนาหรือแสงสว่างด้วยกัน จะมีผิดกันบ้างก็ตรงที่เครื่องประกอบภายนอกเล็กๆน้อยๆอันเนื่องมาจากความต้องการปลีกย่อยของบุคคลผู้นำพระศาสนาไปเผยแผ่ในที่นั้นๆซึ่งมีประชาชนต่างกัน มีขนบธรรมเนียมต่างกัน มีความจำเป็นบางอย่างที่ครอบงำเข้าอยู่ต่างกัน แต่ทั้งสองนิกายก็ยังคงเป็นศาสนา หรือแสงสว่างอยู่นั่นเอง เวลาล่วงมาตั้ง 2,000 ปีมาแล้ว ใครจะไปชี้ได้โดยเด็ดขาดว่าตะเกียงดวงไหนเป็นตะเกียงดวงเก่า และมันจะไม่ให้แสงสว่าง ใครบ้างที่สามารถทำตะเกียงที่จุดขึ้นแล้ว จะไม่ให้มันมีแสงเสียเลยแม้แต่

ไปอุบัติและจะได้ตรัสรู้ ณ ที่นั้น ใน Sanchakushu โยเน็นกล่าวไว้ชัดเจนว่าบรรดาสรรพสัตว์ที่มาอุบัติ ณ แดนสุขาวดีหลังจากสิ้นชีวิต ละจากโลกแห่งสังสารวัฏแล้วจะไม่ย้อนกลับไปเวียนว่ายตายเกิดในโลกแห่งสังสารวัฏ (non-retrogression) อีก (ประทุม อังกุลโลหิต, 2553) อย่างไรก็ตาม หากดูโดยองค์รวมแล้วก็พอสรุปได้ว่าทั้งเถรวาทและมหายาน เมื่อก้าวถึงนิพพานหรือสุขาวดีก็ถือเป็นที่มีความสุขเหนือที่อื่นใดในทั้งจักรวาล เป็นที่สงบเย็น ใครเข้าถึงสภานั้นแล้วจะเป็นผู้ที่ไม่มียกิเลส ไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารไม่ได้รับความทุกข์เวทนาอีก

ความสัมพันธ์ด้านความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและมหายาน

โพธิ แปลว่า ความรู้ คือ ความรู้เรื่องการดับทุกข์ สรุปอยู่ในข้อที่ว่า สิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น, สิ่งทั้งปวงเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นสัจธรรมหรือที่ตักกว่านั้นก็จะพูดว่า เป็นตถตา หรือตถตาตา. ความรู้ หรือ โพธิถึงที่สุด ก็คือรู้ว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอย่างนั้นเอง แล้วก็ไม่ได้ไปหมายมั่นในสิ่งใดอยู่อย่างไม่มีความทุกข์ มีความเยือกเย็นเป็นนิพพาน. (พุทธทาสภิกขุ, ม.ป.ป.) แนวคิดเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ มิใช่เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นใหม่เพียงเป็นการนำเอาวิถีการปฏิบัติของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติเพื่อที่จะดำเนินตามโพธิสัตว์ดังที่พระพุทธเจ้าเคยใช้ในการบำเพ็ญเพียรเพื่อความเป็นพระพุทธเจ้าเท่านั้น การเสวยชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ก็คือเรื่องที่มีในชาดกซึ่งพระองค์ทรงพระโพธิสัตว์ในหลายรูปลักษณะเป็นทั้งสัตว์ดิรัจฉาน มนุษย์ เทวดา พรหม เป็นต้น (สุวิญ รักสัตย์, 2555).

พระโพธิสัตว์กล่าวโดยย่อแบ่งเป็น 2 ได้แก่ อนิยตะ 1 นียตะ 1 โดยอนิยตะ แปลว่า ไม่แน่นอนหมายความว่า พระโพธิสัตว์ทั้งสามประเภทนั้น ถ้าไม่ได้รับการพยากรณ์คือคำยืนยันหรือรับรองจากพระพุทธเจ้า จะได้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต นี้เรียกว่าอนิยตะโพธิสัตว์ เพราะยังไม่แน่ว่าจะได้เป็นพระพุทธเจ้าหรือไม่ อาจเป็นพระปัจเจกพระพุทธเจ้าหรือสาวกตามที่ได้ตั้งปณิธาน หรือความปรารถนาเอาไว้ เรียกว่าอนิยตะโพธิสัตว์ แต่ถ้าพระโพธิสัตว์ที่ได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าแล้วเรียกว่านียตะโพธิสัตว์ คือจะต้องมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าอย่างแน่นอน (ปุ้ย แสงฉาย, ม.ป.ป.)

ดังนั้น ลักษณะของพระโพธิสัตว์ จึงเป็นการแสดงถึงคุณลักษณะพิเศษที่ได้สั่งสมบุญญาบารมีมาอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือหากพระโพธิสัตว์เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านปัญญาย่อมแสดงว่าพระโพธิสัตว์ได้สั่งสม ปัญญาบารมีมาอย่างไม่ขาดสาย สรุปแล้วการที่พระโพธิสัตว์องค์ใดองค์หนึ่งจะมีคุณวิเศษในด้านใดก็ย่อมขึ้นอยู่กับว่าได้พบภูมิบารมีในด้านนั้นมาอย่างช้านานพร้อมกันนี้เมื่อพระโพธิสัตว์ได้สั่งสมบารมีแล้วย่อมเป็นการยืนยันถึงความเที่ยงตรงต่อการเข้าถึงพุทธภูมิหรือสำเร็จความเป็นพระพุทธเจ้าได้ไว้วัยเช่นกัน (พระมหาหมขวินทร์ ปุริสุตโตโม, 2557).

สรุป

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีมานานหลายพันปี นิกายในพุทธศาสนาก็แตกออกไปหลายนิกายอันเกิดจากความเปลี่ยนแปลงของพราหมณ์ในคราวได้สร้างความสนใจให้เกิดขึ้นแก่คนเป็นอันมาก ทำให้ชาวพุทธโดยเฉพาะที่เป็นฆราวาสเกิดความคิดตื่นตัวที่จะตอบโต้ศาสนาพราหมณ์ และแสวงหาพวก โดยถือปริมาณสำคัญกว่าคุณภาพ แต่ถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงไปมากขนาดไหนก็ตาม แต่ละนิกายล้วนมีจุดกำเนิดเกิดมาจากที่เดียวกัน คือมาจากพระพุทธเจ้านั่นเอง ดังนั้นรากฐานต่าง ๆ รวมถึงข้อวัตรปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่อดีตก็ยังคงรักษาไว้ เมื่อเราได้ศึกษาและเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของทั้งสองนิกายแล้วย่อมจะทำให้เราเข้าใจกันง่ายขึ้น ยอมรับในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ก้าวก่ายหน้าที่ แต่ละคนปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มความสามารถ เพื่อการรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาและเพื่อความสุขของเหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลาย เมื่อเราเข้าใจเช่นนี้แล้วยังจะกล่าวโทษฝ่ายตรงข้ามที่ไม่ยอมทำเหมือนฝ่ายของตนอีกหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

- บุญมี แทนแก้ว. (2548). **พระพุทธศาสนาในเอเชีย**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- ประทุม อังกูร์โลหิต. (2553). **พระมหาปณิธานของพระโพธิสัตว์-ข้อโต้แย้งทางปรัชญา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาฯ.
- ป๋วย แสงฉาย. (ม.ป.ป.). **พุทธปรัชญา**. กรุงเทพฯ: ลูก ส.ธรรมภักดี.
- พระเทพดิลก. (2548). **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตตโม. (2557). **เอกสารประกอบการสอนวิชาเปรียบเทียบคำสอนพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน**. กรุงเทพฯ: จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์.
- พุทธทาสภิกขุ. (ม.ป.ป.). **ฟ้าสว่าง 1**. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- พุทธทาสภิกขุ. (ม.ป.ป.). **ลัทธิความเป็นมาแห่งพระศาสนาหินยาน-มหายาน**. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- สุวิญ รักษ์ตย์. (2555). **พระพุทธศานามหายาน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บางกอกบล็อก.
- เสถียร พันธรังสี. (2554). **พุทธประวัติมหายาน**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ศยาม.